

Omenja tudi poskuse odpiranja novih lekarn in nastanek prve slovenske leta 1922.

Avtor drugega prispevka »Kratek pregled zdravstvenega nadzorstva živil nekoč in danes s posebnim poudarkom na Sloveniji« (str. 215—246) je danes že tudi pokojni Ante Stefančič. Naslov je malo preširok, ker govori v tekstu le o mesu. Po orisu nadzorstva nad klanjem in mesom pri nekaterih narodih v preteklih obdobjih se posebej ustavlja pri predpisih, veljavnih na ozemlju SRS od 18. stoletja dalje. V svojo razpravo je skoraj v celoti vključil tozadevne prve slovenske tekste. Poleg zakonodaje obravnava tudi k temu spadajočo šolstvo in razvoj nekdanjega »mesogledništva« v sanitarno, veterinarsko in tržno inšpekcijo naših dni.

Za vse razprave je značilna izredna skrbnost pri pripravi besedil, ki so jim dodani tudi povzetki v tujih jezikih. Opozoriti pa je treba na nekaj pomanjkljivosti. Predvsem so pri nekaterih člankih predolgi uvodi, ki opisujejo splošne politične razmere ali pa razvoj določene panoge. Avtorji bi to lahko izpustili ali pa skrajšali. Isti efekt bi bil dosežen s citiranjem ustrezne literature. Bralca tudi zanima mnenje avtorja razprave o realnosti raznih načrtov in teorij, o eventualnem zaostajanju obravnavane znanstvene discipline za splošnim razvojem v Evropi, o položaju obravnavane teme v času in prostoru. Nekoliko več pozornosti bo potrebno posvetiti tudi historično-političnim terminom in citiranju virov iz literature.

Upajmo, da bo Sekcija za zgodovino naravoslovja in tehnike pri SM kmalu predstvila drugo številko zbornika, kajti odprtih vprašanj so že avtorji prvega zbornika našteali veliko. Zeleti je tudi, da se pri svojih raziskavah ne bi omejevali le na SRS ampak celotno etnično slovensko ozemlje.

Stane Granda

Sonja Petru, **Emonske nekropole** (odkrite med leti 1635—1960), Katalogi in monografije 7, Emona II, Ljubljana 1972.

L. Plesničar—Gec, **Severno emonsko grobišče**, Katalogi in monografije 8, Emona III, Ljubljana 1972.

Doslej poznamo le malo najdišč antičnega obdobja, ki bi imelo v celoti publicirano odkopano gradivo. V vrsto teh redkih lokacij pa že moremo danes prištevati grobišče antičnega mesta Emone; to ima v dveh zajetnih katalogih, ki sta izšla v zadnjem letu, objavljeno gradivo ca. 2.500 grobov (po mnenju nekaterih arheologov naj bi bilo ca. 1.000 grobov uničenih in gradivo po večini izgubljeno oz. za objavo nedostopno). S tem številom pa zavzema grobišče tudi najvišjo stopnjo na lestvici raziskanih antičnih grobišč na evropskih tleh.

S. Petru je zbrala v zvezku Emona II. grobove (okoli 1.500) in gradivo, ki ga hrani Narodni muzej v Ljubljani in ki je bilo odkopano v obdobjih pred letom 1960, medtem ko je L. Plesničar podala kataloški pregled Emona III. z 978 grobovi; najdenih v naslednjem desetletju.

Historični prikaz odkrivanja grobov, ki ga podaja S. Petru, nas popelje še v prvo polovico 17. stoletja, ko so leta 1635 na Ajdovščini odkopali antični grob, o katerem naj bi bila ohranjena prva zanesljiva zabeležka. Seveda je bilo že veliko preje odkopano in uničeno neugotovljeno število grobov pri srednjeveških gradnjah in zemeljskih prekopi, tako da danes npr. zelo malo vemo o grobiščnem kompleksu, ki se je širil ob cesti proti Neviodunumu ob današnji Karlovški cesti. To nam zlasti izpričujejo razna konservatorska opravila v stari Ljubljani, kjer se večkrat pod ometom stavbnih mas pokaže kamnito gradivo, ki je bilo nekoč sestavni del grobnih celot. Zlasti je pomembna po bogastvu raznih antičnih arhitektonskih delov grajska stavba, kjer so bili posamezni kosi uporabljeni pri gradnji v različnih starostnih obdobjih.

Zanimivo je, da moremo naraščajoče zanimanje za arheološke ostaline opaziti v času razsvetljenstva, ko dobimo tudi že prve tiskane novice o raznih sepulkralnih najdbah na emonskem področju. Seveda se najdbe in podatki o

njih v kasnejšem času vse bolj množe, ob tem je treba poudariti zlasti uspešne Müllnerjeve posege v prejšnjem stoletju. Z odkopom W. Schmidta med leti 1904 in 1907 na severnem emonskem grobišču pa dosežejo raziskave svoj prvi zenit in preokretnico pri znanstvenem raziskovanju emonskih grobiščnih kompleksov. Kasneje se do leta 1960 grobne najdbe pojavljajo sporadično na več mestih ob raznih novih gradnja, vendar ne dosežejo širine Schmidovih posegov.

Ponovno in, kot vse kaže, verjetno tudi zadnjikrat pa dobe širok raziskovalni polet zaščitna izkopavanja med leti 1961 in 1968, ko se s ključnimi gradbenimi posegi samega centra današnjega mesta poseže v večino preostalih delov še neraziskanega območja severno emonskega grobišča, ki se je širilo na obeh straneh Titove ceste od Trga revolucije do Linhartove ceste.

Na emonskih grobiščih prevladuje žgan pokop. Skeletnih grobov je znatno manj, saj se suče njihovo število pri posameznih odkopih med 10,3 do 16,4 % od vseh odkopanih.

Poudariti je treba širok spekter v obliki žganih grobov, ki je bil vezan na različne pogoje oz. vzroke; ti so bili bodisi sociološkega, religijskega ali drugega karakterja. Najpogostejši je preprosto vkopan žgan grob, ki naj bi imel svoje korenine še v prazgodovinskem načinu pokopavanja in ga moremo vezati tu s staroselsko tradicijo. Nadalje je mogoče zaslediti grobove s tegulnato konstrukcijo, pokop v amfori, zidane grobnice, kamnite pepelnice, pokope v lesenih skrinjah itd. Seveda so ponekod zastopane te oblike še v različnih, bolj ali manj opaznih enačicah.

Izraziti razločki nastopajo tudi pri skeletnih grobovih (različna lega, smer, konstrukcija groba). Okostja so ležala največkrat v preprosto vkopanih jamah, ponekod so bila položena v lesenih krstah (en primer lesene krste, obložene s svinčnimi ploščicami) ter v kamnitih sarkofagih. Raznoličnost pa se kaže tudi v vsebini in številu pridevkov, ki so jih vsebovali posamezni skeletni pokopi.

Sicer so bili v grobovih bolj pogosti naslednji pridevki: predvsem razni vrči, steklenice, krozniki, skodelice, oljenke, balzamariji, novci itd. Seveda je še vrsta drugih, po svoji funkcionalnosti zelo divergentnih pridatkov, od železnih nožev, orodja in orožja, novcev, raznih kosov nakita (fibule, zapestnice, igle, ogrlice itd.), celo igrčke itd. Zanimivo je, da so skeletni grobovi po pridvih veliko skromnejši od žganih grobov.

Čeprav doslej še ni mogoče podati neke boljše kronološke lestvice oz. sheme na grobiščih, pa moremo na podlagi posameznih značilnih najdb iskati prve pokope že v prvi polovici prvega stoletja, medtem ko bi s pokopavanjem prenehali na prelomu 4. v 5. stoletje. Posamezni grobovi pa naj bi sicer po navedbah starejše literature (gre le za nekaj izjemnih pokopov) pripadali tudi kasnejšemu času, to je 5. in celo 6. stoletju, vendar novejša analiza ohranjenega gradiva zavračajo te časovne opredelitve in jih postavljajo v starejši čas.

Na severnoemonskem grobišču, kjer je vodila raziskava L. Plesničar, je bilo ugotovljeno, da v kasnejši čas pripadajo predvsem skeletni grobovi, to je predvsem v 4. stoletju, ko se grobišče tod tudi po svojem arealu precej zmanjša in so žgani pokopi le že izjemne najdbe. Izredno slabo zastopano skeletnih pokopov naj bi si tu razlagali z močnim zmanjšanjem prebivalstva v Emoni. Sicer pa naj bi bilo to grobišče najbolj v prometu v prvem oz. drugem stoletju v 3. in 4. stol. pa se opaža upadanje števila pokopov.

Jedro obeh katalogov (sicer zasledimo poleg poglavij o obliki grobov in historiatu najdb še citirano literaturo o najdbah oz. grobiščih in vrsto topografskih podatkov) sestavljajo opisi grobov, ki so prevedeni tudi v nemški oz. v angleški jezik ter nič manj kot 330 pripadajočih tabel z risbami grobov in njihove vsebine; nadalje 7 statističnih tabel oblik oz. načinov za pokop, 1 preglednica vsebine moških in ženskih grobov ter 8 tabel raznih steklenih posod, tiskanih v barvni tehniki. Kot dodatek katalogom so pridani še tlorisi grobišč.

Zdi se, da bi bilo ob koncu odveč poudarjati pomembnost obeh del tako za slovensko arheološko stroko kot sploh za celotno antično raziskovanje na drugih

evropskih tleh. Vsekakor pa je treba podčrtati ugotovitev o že vnaprej zagotavljenem uspehu izdajatelja (Narodni muzej, Ljubljana) in širokem odzivu, ki ga imajo taka dela v strokovnih krogih.

Marijan Slabe

Ivan Grafenauer, *Kratka zgodovina starejšega slovenskega slovstva*. (Izdala in založila Mohorjeva družba v Celju, Znanstvena knjižnica, nova serija, 1. Izdajo knjige je oskrbel Bogo Grafenauer.)

Knjiga je iz dveh delov. Prvi del je slovstvena zgodovina (210 strani), drugi del (78 strani) pa oris življenja in dela Ivana Grafenauerja.

Pod naslovom kratka zgodovina starejšega slovenskega slovstva si ne smemo predstavljati dela, ki bi bilo zaradi krajšanja in izpuščanja primerno za razne kratke tečaje ampak resno, pretehtano in skrbno pripravljeno delo. Obravnava slovensko slovstvo od razdobja praslovenske kulture do Zoisove in Vodnikove smrti 1819. Prvotno je bila knjiga zamišljena kot učbenik in kot taka pripravljena tudi za tisk, vendar ji niti predvojne niti povojne kulturno-politične razmere niso bile naklonjene. Tako prihaja na dan skoraj petindvajset let potem, ko je bila v tej obliki napisana in v devetem letu po avstorjevi smrti.

Ivan Grafenauer deli slovensko slovstvo na dva dela: staro in novo. Prvo sega od naselitve Slovanov do srede 18. stoletja. Zanj je značilno, da še ni načrtnega prizadevanja po snovanju umetniške literature. Staro slovstvo je razdeljeno še na tri večja razdobja: razdobje praslovenske kulture (predpismenska doba), v katerem »je besednoumetnostni glasnik narodnega življa in kulture zgolj narodno ustno slovstvo, ki so se njega ostanki rešili do zapisa v 19. stoletju« in ki traja do sredine 8. stoletja, razdobje srednjeveškega pismenstva od sredine 8. do sredine 16. stoletja, ko se »pismensko nekoliko tvorne dobe... menjavajo z dobami mrtvila« in je narodna ustna umetnost še vedno »poglavitna glasnica narodnega žitja in bitja«, in razdobje tiskane književnosti brez izrazitega umetniškega prizadevanja od sredine 16. do sredine 18. stoletja (str. 15).

Odlika Kratke zgodovine starejšega slovenskega slovstva je v njeni jasnosti in strnjnosti. Ničesar pomembnejšega v naši literarni preteklosti ni izpuščenega, vse je postavljeno na svoje mesto v času in prostoru. Vedno je poudarjen tudi pomen posameznega dela za nadaljnji razvoj slovenskega slovstva. Ob vsakem razdobju obravnava Grafenauer tudi slovensko ljudsko ustno in pismeno slovstvo, ki je tako prvič dobilo pravo mesto v naši literarni zgodovini. Ogromno znanje je Grafenauerju ob veliki znanstveni prodornosti pomagalo, da je s kulturnozgodovinsko literarnoprimerjalno metodo, ki jo je sam razvil, dosegel pri proučevanju ljudske pesmi izredne rezultate. Ne samo, da je določil starost in realno vsebino, ampak je opozoril tudi na sorodne motive pri sosedih. Naše ozemlje se pri tem pokaže kot zanimivo križišče kulturnih vplivov zahodne in jugovzhodne Evrope. Iz najstarejšega obdobja praslovenske kulture se je ohranilo malo, pretežno »ženske pesmi«, »ki razgrinjajo pred nami človeško usodo žena in sirot, vdov in deklet v očetnopravni rodovni družbi (str. 29).

Proti nekaterim drugim literarnim zgodovinarjem je Grafenauer pri proučevanju srednjeveških rokopisov dokazal, da to obdobje ni »brez literarne tradicije«. Le tako si lahko razložimo dejstvo, da so med ohranjenimi rokopisi le prepisi. Opozoril je tudi na številne ohranjene drobce, na katere vse prerado pozabljajo.

Razdobje tiskane književnosti je razdelil Grafenauer na tri dele: na dobo reformacije (do okrog 1600), na dobo prekatoličenja in književnega zastoja (do 1678) ter dobo katoliške obnove (do okrog 1750).

Od novega slovenskega slovstva, ki sega od sredine 18. stoletja pa do danes, je obdelal Grafenauer le prvo dobo: razsvetljenstvo in začetke narodne prebuje, čas, »ki je hkrati doba narodnega prebujanja najnaprednejših mož izmed slovenskega izobraženstva« (str. 15). Glavna oseba tega časa je Vodnik,